

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) แบบ 1 กลุ่มวัด ก่อน และหลังการทดลอง (The Pretest-Posttest one group design) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และระยะติดตามผล 2 เดือน

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ที่ฝึกปฏิบัติงานในรายวิชาปฏิบัติเลือกสรรทางการพยาบาล และบริหารการพยาบาล จำนวน 79 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย โปรแกรมที่ใช้ในการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นแผนการสอนที่พัฒนาโดยศิริมา ทองดี (2550) ซึ่งสร้างมาจากแนวคิดของ Kohlberg (1976) , แนวคิดการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Blatt and Kohlberg (1983) ประกอบด้วยเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมทางการพยาบาล และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และแบบบันทึกสถานการณ์ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างใช้สำหรับจดบันทึกรายงานการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมทางการพยาบาล ที่พบระหว่างการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามนัยประยุกต์ วัดความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของพยาบาลวิชาชีพ (MEQ) ซึ่งพัฒนาโดยศิริมา ทองดี (2550) มีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องการตัดสินใจสำหรับแก้ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมทางการพยาบาล รวมทั้งหมด 21 ข้อ โดยครอบคลุม 5 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ Aiken and Catalono (1994) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดประเด็นขัดแย้ง การพิจารณาทางเลือกที่จะปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของทางเลือกแต่ละทาง และการตัดสินใจเลือก เพื่อใช้ในการวัดความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีค่าความสอดคล้องภายในของแบบสอบถามตามสูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ได้เท่ากับ .59 ค่าดัชนีความยาก (P) เท่ากับ .43 และค่าอำนาจจำแนก (D) ที่จับกับเท่ากับ .42

ดำเนินการทดลองระหว่างเดือนธันวาคม 2551 ถึงมีนาคม 2552 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ร้อยละ หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สถิติทดสอบใช้รูปแบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำกันตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปในช่วงเวลาที่แตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน (One Way Repeated Measure Analysis SPSS)

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลภายหลังได้รับ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในระยะติดตามผล 2 เดือน ($\bar{x} = 46.73$) สูงกว่าระยะหลังการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ($\bar{x} = 41.93$) และระยะก่อนการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ($\bar{x} = 33.38$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.2 ความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในทุกขั้นตอนภายหลังการได้รับ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สูงกว่าก่อนได้รับ โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

5.1.3 ความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในขั้นตอนการกำหนดประเด็นขัดแย้ง, การวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และการตัดสินใจเลือก พบว่าภายหลังการได้รับ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 2 เดือน สูงกว่าหลังได้รับ โปรแกรมการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

5.1.4 ความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และการพิจารณาทางเลือกปฏิบัติ พบว่าภายหลังการ ได้รับ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 2 เดือน สูงกว่าหลังได้รับ โปรแกรมการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2 อภิปรายผล

เมื่อนำโปรแกรมฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปใช้กับนักศึกษาพยาบาลแล้วพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมสูงขึ้น โดยพบว่า

1. นักศึกษาพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมภายหลังการได้รับ โปรแกรมการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในทุกขั้นตอน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดประเด็นขัดแย้ง การพิจารณาทางเลือกที่จะปฏิบัติ การวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียแต่ละทาง และการตัดสินใจเลือก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 3) ทั้งนี้เนื่องจาก โปรแกรมการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะต่างๆ ได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหา มีการจัดการฝึกอบรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered) ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การแสดงความคิดเห็นทั้งในลักษณะกิจกรรมกลุ่ม และรายบุคคล โดยมีวิทยากรเป็นผู้อำนวยการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และพัฒนาให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่กระตุ้น ทำทหายความสนใจ

ของผู้เรียนให้เกิดความสนุก เพลิดเพลิน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คือเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข และอย่างมีความหมายอันนำไปสู่การเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2544; กรมวิชาการ, 2544) ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมมีขั้นตอนการดำเนินการ โดยมีการเตรียมความพร้อมนักศึกษา ในขั้นตอนนี้เป็นการกระตุ้นเพื่อให้นักศึกษาเกิดความพร้อมที่จะร่วมกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้ มีการให้ข้อมูลหรือความรู้ โดยผู้ฝึกอบรมมีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมต่อปัญหาความขัดแย้งในวิชาชีพพยาบาล มีขั้นตอนการฝึกคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ ในขั้นตอนนี้เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้ฝึกใช้ทักษะในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้ฝึกอบรมได้จัดสร้างขึ้น และให้นักศึกษาได้มีการอภิปรายและหาข้อสรุป ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ให้นักศึกษาได้รวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีการนำไปประยุกต์ใช้ ขั้นตอนนี้เป็นการให้นักศึกษาได้นำประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานจริงบนหอผู้ป่วย โดยให้นักศึกษาได้บันทึกรายงานการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมทางการพยาบาลที่พบระหว่างการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงในหอผู้ป่วย ซึ่งเป็นกิจกรรมการฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการฝึกทักษะ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อาจเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาพยาบาลมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และนำมาใช้ในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีปัญหาเชิงจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาลได้ เนื่องจากขั้นตอนต่างๆ ในการฝึกทักษะนี้เป็นการใช้กระบวนการกลุ่มและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มขนาดใหญ่ และกลุ่มย่อย กลุ่มขนาดใหญ่เป็นการรวมกลุ่มทั้งชั้นเพื่อการอภิปราย กลุ่มย่อยเป็นการแบ่งกลุ่มกลุ่มละ 2 – 10 คน ทำกิจกรรมการเรียนรู้หลายๆ รูปแบบ ได้แก่ การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษาจากกรณีตัวอย่าง ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และได้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการฝึกทักษะการแก้ปัญหา มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยนำเรื่องราวที่ยากต่อการตัดสินใจทางจริยธรรมมาร่วมกันค้นหาข้อมูล และนำมาพิจารณาเหตุผลอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ โดยปราศจากอคติต่อบุคคลหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (ทิสนา เขมมณี, 2546; จุจเดือน พันธุมนาวิน, 2551; จิตวิ แก้วพรสวรรค์, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เรียนเอง มิใช่เป็นผลจากการถ่ายทอดของครูโดยตรง และการเรียนรู้โดยการกระทำจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษามากกว่าได้รับการถ่ายทอดจากครูโดยตรง เนื่องจากธรรมชาติของคนเราไม่ชอบให้สอนกันตรงๆ ต้องใช้กิจกรรมต่างๆ เข้าไปแทรกเป็นสื่อให้ข้อคิดจนกระทั่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา และวิธีการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของเยาวชน คือกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Nucci, 1997; ทิสนา เขมมณี, 2546) ซึ่งจาก

ผลงานวิจัยหลายชิ้นสอดคล้องกันว่า การสอนแบบบูรณาการจริยธรรม การใช้การอภิปราย และกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งจัดเป็นจริยธรรมด้านสติปัญญาที่จะนำบุคคลไปสู่การตัดสินใจเชิงจริยธรรมได้ และพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ทำให้นักศึกษาเพิ่มทักษะในกระบวนการคิดมากขึ้น ตระหนักถึงปัญหาด้านจริยธรรมมากขึ้นและมีความพร้อมที่จะวิเคราะห์เชิงลึกในประเด็นปัญหาทางจริยธรรม พัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบ พัฒนาความคิดเห็นทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ พัฒนาบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เสริมสร้างการมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามในสังคม การปรับตัวเข้ากับสภาพการเรียนรู้และการทำงานเป็นกลุ่ม การเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติในอนาคต สามารถปฏิบัติตนต่อผู้ป่วยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น (นฤมล สีนุพรรณ, 2539; ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์, 2540; จินตนา ทองเพชร, 2545; วรพร เกียรติศักดิ์โสภณ, 2550; คุษฎี มุกสิกโปดก, 2550; ศิริมา ทองดี, 2550; ฐิติวิ แก้วพรสวรรค์, 2551; Moreau D., 1993)

2. ความคงทนในการเรียนรู้ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และการพิจารณาทางเลือกปฏิบัติ นักศึกษามีคะแนนการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนในวิชาชีพพยาบาล มีการใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วย นักศึกษาพยาบาลมีการฝึกการใช้กระบวนการพยาบาลในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อวินิจฉัยทางการพยาบาลซึ่งนักศึกษาจะมีการศึกษาข้อมูลของผู้ป่วยและมีการพิจารณาว่าปัญหาของผู้ป่วยมีอะไรบ้าง ทำให้นักศึกษามีทักษะในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการพิจารณาทางเลือกปฏิบัติที่ดี อีกทั้งขณะฝึกปฏิบัติทางการพยาบาล นักศึกษาพยาบาลจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากอาจารย์นิเทศโดยอาจารย์พยาบาลจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา (นันทวัน บุญก่อน, 2550; กรรณิกา ศิลปพรหมมาศ, 2550) ดังจะเห็นว่าทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมแทบทุกทฤษฎีจะกล่าวพาดพิงถึงประสบการณ์ทางสังคมของบุคคล ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่นอยู่ในกลุ่มคนอาชีพเดียวกัน หรือในสังคมที่คล้ายคลึงกัน บุคคลเหล่านี้ก็อาจมีคุณธรรม จริยธรรมคล้ายคลึงกันได้ (ประสาร ศรีพงษ์เพลิง, 2548 อ้างอิงใน อภรณ์ พลเสน, 2550) จึงทำให้นักศึกษาพยาบาลมีการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่ความคงทนในการเรียนรู้ในขั้นตอนการกำหนดประเด็นขัดแย้ง การวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และการตัดสินใจเลือกมีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (ตารางที่ 6,8 และ 9) ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ยังไม่ได้เน้นการให้ความรู้และการเตรียมนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมอย่างชัดเจน การเรียนการสอนในชั้นเรียนจะเป็นเรื่องจริยธรรมการพยาบาลจริยธรรมทั่วไป โดยมีการสอนจริยศาสตร์ทางการพยาบาลในรายวิชากฎหมายวิชาชีพทางการ

พยาบาล และมีการสอนแทรกเสริมคุณธรรมจริยธรรมในทุกรายวิชา โดยลักษณะการเรียนการสอน มีการใช้กรณีตัวอย่าง การหยิบยกประเด็นข่าว หรือการยกตัวอย่างบุคคล ในขณะที่การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเป็นทักษะที่ยากและซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยการคิดเชิงวิเคราะห์ร่วมกับการฝึกทักษะ ดังนั้นการที่นักศึกษาได้รับการฝึกทักษะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะเป็นการสร้างประสบการณ์ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่นักศึกษา และช่วยให้นักศึกษาสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (อรุณญา เชาวลิต และวันดี สุทธิรังสี, 2544; พจนา วิภา มาศ, 2545; Catalano, 2000)

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล ควรจัดให้มีการฝึกประสบการณ์ทักษะเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมให้กับนักศึกษาพยาบาลขณะขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลในทุกชั้นปี โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม โดยมีอาจารย์นิเทศเป็นที่ปรึกษา
2. ด้านการศึกษาพยาบาล ควรเน้นให้นักศึกษาได้มีการฝึกวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม โดยผ่านกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. ด้านการวิจัยทางการพยาบาล ควรมีการพัฒนาโปรแกรมที่เหมาะสมกับนักศึกษาพยาบาลในแต่ละชั้นปี เพื่อพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยอาจมีการปรับกิจกรรม และช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสม และมีการสร้างแบบสอบอัตรัดนัยประยุกต์ (MEQ) ให้มีเนื้อหาสอดคล้องเหมาะสมกับระดับชั้นปีของนักศึกษา